

LENKA CHALUPOVÁ

- 309 -

- 209 -

Narodni izbori sporovne moči kl običajni situaciji
a dalj poteka "palbu zastavil".

Dejstvo

Rukostavské a puškové prapory pomáha
 mizieť, sem tam sa ozval výstrel, je
 ticho, hlasy nevinných mŕtvol.

posledné ráno. Nym nastalo zjizdovani
katy'ka'mi' ozol, ked' se prvotim' zica'strili.
PP obsadili n...

Obsadila m.
Lidky opel s pin.
dule pite bustor

1. Jeho bytie a významu máme dosti sil
účastní jeho povolení a bytí pak nůžku
popravení.

U pšovskijel ulicel pietate ne
slasni' k' 8 revoliucijel boginje' k' 17.
K' komisar' nolla us us' d'aci', 4 puš'k'
fontezain' si 20 osob bylo ravno
str. 298.

Na první straně proskan prvníček a dráhy.

Nakladatelství
ČAS

Lenka Chalupová

*Kyselé
třešně*

Lenka Chalupová

*Kyselé
třešně*

Kniha je volně inspirována událostmi, které se v Přerově a okolí doopravdy staly. Postavy jsou smyšlené.
Autorka děkuje historikům z Muzea Komenského v Přerově a Státního okresního archivu v Přerově za možnost konzultací dobových reálií.

Copyright © Lenka Chalupová, www.lenkachalupova.cz, 2020

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2020

Photographs © Státní okresní archiv v Přerově,
Bohumil Kratochvíl, Roman Kočí, 2020

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2020

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2020

ISBN 978-80-7475-317-6

Přesný přepis z kroniky obce Lověšice – malé vesnice u Přerova

Okupace: Když bylo 15. března 1939 oznámeno, že německé vojsko obsazuje republiku, nechtěli tomu lidé věřit. Nálada byla stísněná. Již ráno přijelo do Přerova německé vojsko, obyvatelstvo je přijalo s opovržením. Vojáci se divili, jaký je u nás pořádek a všeho dostatek. Byli v Německu špatně informováni, bylo jim řečeno, že je u nás vzpoura, hlad a bída. U farního kostela postavili kuchyně a rozdávali lidem jídlo. Lidé se tomu smáli, ale přece se našli někteří, kteří jídlo brali a krmili tím prasata. Naše měna byla znehodnocena, za 10 Kč se platila 1 říšská marka, Němci proto měli hodně peněz a nakupovali všechno, co viděli. I naši lidé kupovali všeho, co měli. V obchodech byl nával, za zboží tržili obchodníci miliony. Nejvíce se kupovaly látky na šaty, prádlo, obuv a potraviny, které se k nám dovážely, jako káva, čaj a čokoláda. Nastal také nedostatek, hlavně benzínu, oleje i masa. Rekvíroval se dobytek, obilí, koně. Nezaměstnanost úplně přestala, všichni lidé museli pracovat. Byly i ženy do práce určovány a posílány s muži do Německa na práci, kde byli zaměstnáni ve zbrojním průmyslu. I studenti ze škol museli do továren. Úřední řeč byla německá, všechny přípisy musely se psát německy. Školy byly germanizovány, zavedena byla povinná němčina a učila se osm hodin týdně na úkor jiných předmětů. Zdejší škola byla zredukována na dvojtřídní. Na studie mohlo jít jen 35 procent žáků, státní zaměstnanci, učitelé a soukromí úředníci museli dělat zkoušky z němčiny. Kdo neobstál, bylo mu sraženo z platu. Nepohodlní lidé byli zatýkáni a žalářováni, hlavně pro ilegální činnost. Byly zřizovány koncentrační tábory, do nich bylo odvečeno devět lověšických mužů. Pod trestem smrti bylo zakázáno poslouchat cizí rozhlasové stanice, radiové přístroje byly zabavovány.

Germanizace: Šťastím pro Lověšice bylo, že zde nebyl žádný Němec, který by mohl české lidi udávat. Ani žádný spolek, který by pro Říši pracoval, v obci nebyl založen, a snad ani jediný občan nebyl v podobném spolku, jako byli fašisté, vlajkaři nebo Svaz pro spolupráci s Němci. Germanizace školy na děti neměla žádného účinku, vojsko ve zdejší obci nikdy nebylo, oslavy říšských svátků se nekonaly.

Rozhlas: Jelikož v obci bylo mnoho radiových přístrojů, skoro všichni poslouchali zahraniční rozhlas a bylo vždy poznat, když mluvil z Londýna pan prezident Edvard Beneš nebo některý z našich státníků.

Hospodářské poměry: Nejhorší pro občanstvo bylo odevzdávání předepsaných dodávek. Vždy se to ale nějak udělalo, že v obci nebylo pak rekvizic. Po celou válku nebyl žádný udán pro zatajování, nebylo trestů, ale nebylo také v Lověšicích hladu a nedostatku. Lidé si dovedli opatřit živobytí. Pochvalu zasluhuje i mlynář z Horní Moštěnice, který pokud bylo možno, mlel lidem „na černo“, ač mnoho mlynářů bylo pro tento přestupek odsouzeno k smrti.

Morálka: Že nebyla v obci nouze, nepůsobila válka na mravnost ani zločinnost. Alkoholismus nebyl v obci skoro nikdy rozšířen, ani tuberkulóza se neobjevila.

Fronta: Až do roku 1944 byl v Lověšicích od spojenců klid, poněvadž byla fronta daleko. V roce 1944 se začala objevovat letadla spojenců. Poprvé letěly svazy letadel bombardovacích a stíhacích v květnu před polednem. Všichni občané pozorovali spoustu letadel, z kterých občas nějaká bomba spadla. Sirény houkaly na poplach a obyvatelstvo se ukrývalo v krytech, které si primitivně udělalo v zemi. Tyto nálety byly hlášeny ve dne i v noci.

Potraviny: Při tom všem ceny zboží stoupaly a nastal „černý“ obchod. Hlavně potraviny a obleky dostupovaly horentních cen. Sádlo stálo až tisíc korun za kilogram, vejce stálo 15 až 20 korun, litr mléka až 20 korun a slivovice tisíc. Jedno kilo cukru 300 korun. Vykrmený vepř 35 tisíc korun, kuň až 30 tisíc, kráva 20 tisíc, koza 2 tisíce. Tabák byl taky velmi drahý, jeden kilogram byl prodáván až za 6000 korun. Na potravinové lístky bylo poměrně lacino, ale nestačilo to na obživu. Masa bylo tři čtvrtě kila na měsíc, odstředěného mléka 1/16 litru na osobu denně. A čím více se blížila fronta, tím byly příděly menší a menší.

Středa 21. června 1944, kopec Švédské šance u Přerova

Střípky štěstí musí člověk sbírat i ve válce. To Petrovi říkala jeho máma.

Moc dobře Evženie Skálová věděla, že promarněný čas jim nikdo nevrátí a náhradní termín nedostanou ani od Pánaboha, a proto synovi kladla na srdce tahle slova. V první válce ho musela sama vychovávat – když její muž odcházel na frontu, byl Petr ještě v kolíbce... a když se vrátil, čekal na něho doma malý, vystrašený, kulhavý chlapeček, pro něhož byl vlastní otec cizí člověk. A v té druhé válce bylo zase jeho údělem, aby dětem, které učil, uměl zpříjemnit jejich dny... nehledě na útrpnost nesmyslné války, kterou rozpoutal ten ukřištěný německý skřet s knírem jak štětka na holení a s patkou ostře říznutou do čela. A o to se Petr Skála snažil. Nejdříve v Žerotínově obecné škole, pak v Palackého – kde byl ovšem shledán nadpočetným, neboť jim přišlo vhod, že dost dobře neobstál ve zkoušce z německého jazyka – a teď v lověšické malotřídce, kde ho blahosklonně nechali učit, když slíbil, že se zlepší ve výslovnosti i v gramatice.

Petr si spokojeně sedl na mez a očima pohladil všech patnáct určených dětí, které se s ním v tom dnešním červnovém parnu na Švédské šance vyšplhaly. Právě s nimi sbíral ty drobné střípky štěstí.

„Tenhle pohled na Přerov je ze všech nejkrásnější. Máme štěstí, že ho vidíme za tak jasného dne,“ pronesl se vztyčeným ukazováčkem.

Osm holek se zpocenými copy na zádech a sedm ježatých kluků z první a druhé třídy, které na konci dubna převzal po starém a nemocném učiteli Chvátalovi, dychtivě sledovalo ten pohled z polí směrem na město. Jejich vesnička byla z kopce taky vidět, ale neskýtala dětem tolik nadšení, jako mnohem větší a na pohled zábavnější Přerov.

„Vidím věž zámku.“

„Komín!“

„Jů! Kostel svatého Vavřince!“

Petr měl rád ten kopec nad městem, který byl při dobré viditelnosti lepší než rozhledna. Když si člověk lehl do stínu

třešní, rozprostřel se pod ním Přerov jako krásná a voňavá porce barevného jídla na talíři. I dětem se tu líbilo. Jožinovi Kleinovi, který koktání maskoval křečovitým smíchem, reza-
vému Božíkovi Stachovi, jemuž tátu odvěklí do koncentráku, a on se od té doby stal mlčenlivým podivínem, Stázce Fáberové, která ho včera učila vyjmenovat jména všech jejich sester, Slávkovi, co chtěl být hradlař a včelař jako jeho děda. Pozoroval je, jak máchali prstíky do prostoru a handrkovali se, jestli vidí Bečvu, nebo je to klikatá cesta... chvíli je nechal a pak vytáhnul z brašny dalekohled po dědovi. Přemýšlel, kterému z dětí ho nechá jako prvnímu přiložit k očím, komu dopřeje ten zážitek přiblížit si domy, stromy... i ty komíny a věž zámku – a nakonec se rozhodl pro Helenku. Byla ze všech dětí nejmenší a taky nejbystřejší, alespoň co mohl za tu chvíli jejich učení soudit. Jako jediná z prvňáčků si odnese domů na vysvědčení zasloužené samé jedničky – ostatním sice taky nepokazil prázdniny dvojkami, ale jen ze soucitu, že museli skoro dva měsíce před prázdninami měnit učitele... a snad taky za to, že prožívají dětství v té hrozně válce. Zvlášť mu bylo líto dětí, které ze Sudet odešly sem – do vesnice, kde nikoho neznaly, do domečků, které jim kdosi přidělil. Chvíli zaváhal, jestli nemá dalekohled půjčit raději Metodovi, který si v Lověšicích nemohl pořád zvyknout a vzpomínal na jejich baráček se zahradou, ze kterého je Němci vyhnali, ale nakonec se otočil k Helence.

Zavěsil jí na krk dalekohled a ukázal, jak si má zaostřit, aby měla Přerov jako na dlani. Za chvíli se už pusa bez dvou předních zubů smála, chichotala se tak, až nakazila ostatní... dokonce i nemluvného Božíka, který hned křičel: „Půjč mi to taky, Helo! Rychle, rychle!“ Ochotně mu pak předala dalekohled, byl jako štafetový kolík – který se vrátil Petrovi přes patnáct párů rukou upocený a upatlaný od třešní, ale jemu to nevadilo. Děti měl rád a nadšeně jim věnoval každou chvíli... i když válečné události ho vyhnaly už ze dvou přerovských škol, a nakonec mohl být rád, že ho nechali na přímluvu tety Brůnové učit v Lověšicích – v té malé vesničce u Přerova, kam jezdíval coby malý kluk na prázdniny. Školu tu měli krásnou a žáci byli milí, dychtiví po každé větě, kterou s nimi prohodil – zdálo se mu, že venkovské děti jsou vděčnější nežli ty

městské, které učil nejdříve ve škole na Palackého, a když budovu v devětatřicátém roce zabralo posádkové velitelství, tak v Žerotínově škole. I teď mu visely na rtech, semkly se kolem něj, některé měly v hrsti čerstvě natrhané červené třešně a pár uličníků z druhé třídy už plivalo pecky na mladší holky. Napomenul je jen pohledem, a když slíbil povídání, hned ty pecky končily v poli.

„Jestlipak víte, děti, proč se tenhle kopec nad Přerovem jmenuje Švédské šance?“

Vždycky mu skoro až neslušně lichotilo, když mohl ty malé hlavičky poučit, předat jim víc než jen slova z učebnic. Věděl, že tahle ješitnost je tak trochu nepatřičná, ale neuměl si pomoci – ostatně, i proto si zvolil učitelský ústav, byť by ho otec raději viděl v uniformě na dráze. Jakmile děti sborově vrtěly hlavou, nadskočil radostí. „V době třicetileté války, v srpnu roku 1643, tu na kopci měli svou pozorovatelnu švédští vojáci. Když se podíváme kolem, možná najdeme ještě i zbytky opevnění, nebo pozorovatelnu, nebo...“ Ani to nestačil doříct, a děti se jako střelené prakem proměnily v luční kobylky, prchající do okolí takovou rychlostí, že nestačil sledovat, kam mizí. Věděl, že se mu tu nemají kde ztratit, v běhu jim nemohl konkurovat, a ani nechtěl. Jenom na ně zahalekal, ať jsou za chvíli zpátky, nebo si je najde nějaký zbloudilý duch švédského vojáka – to na ty tři rošťáky z druhé třídy, Malíka, Pivodu a Kristka, stačilo.

Lehl do trávy, mezi zuby si dal stéblo a užíval si poslední týden před prázdninami. Pak ho sice čekají dva měsíce volna, ale také povinnosti kolem školní zahrádky, kterou slíbil udržovat. A byl si jist, že i o prázdninách k němu jeho školáci cestu najdou – a nic proti tomu neměl, těšil se na ně. Nebyl ještě zaneprázdněný svými vlastními dětmi jako učitel, který tu pobýval v jeho dětství, nebyl ani nemocný na srdce jako předchozí kolega Chváta... a nebyl ani věčně popuzený jako školník, který furt hučel a reptal.

„Chcete třešně, pane učiteli?“ Drobná dlaň Helenky Kiliánové se mu zastavila až těsně před nosem. Vzal si, aby neurazil – a když se pozorněji podíval, všiml si, že Helenka sbírá ze země pošlapané zbytky, které tu nechali před tím zběsilým úprkem kluci. Sama si na strom netroufla a taky větve byly

na ni vysoko... je mu stydno, že ho nenapadlo dětem ty třešně natrhat, byl sice kvůli svému postižení neohrabaný a nešikovný, ale mnohem vyšší než i ti největší druháci, jemu stačilo natáhnout ruku, přitáhnout obsypanou větev – a trhat.

Vytáhl z brašny plátěnou tašku a začal ji zaplňovat červenými kuličkami, akorát tak zralými, aby si jejich šťavnatost člověk na jazyku vychutnal. Třešně byly masité a sladké, napadlo ho, že by mohl donést mámě nebo tetě Brůnové... určitě by z nich upekly dobrý koláč, ale nakonec za něj rozhodla Helenka. Chtěla co nejvíce třešní pro svou babičku Arnoštku, a tak k sobě stáhl větev a trhal a trhal.

„Vzala bych i mamince, ale ona třešně nesmí. A víte proč, pane učitel?“

Zkoušela to na něj s tou otázkou úplně stejně, jako on na děti – tatáž intonace a snaha zaujmout povídáním. Líbilo se mu, s jakou důležitostí tu větu řekla a jaký důraz položila na slovo „nesmí“. I to, jak si dramaticky založila ruce v bok a očekávala, že teď to bude on – on, pan učitel, kdo se jí bude ptát, proč maminka třešně nesmí. Hru nepokazil, chápal její pravidla... i to, že děti občas chtějí být těmi posly zpráv. Ostatně, v tomhle byl přece sám dětinský.

„Všechny mámy, kterým umřely jejich děti, nesmí jíst první třešně a jahody. Píše se to i v Babičce. A víte proč? Protože když panenka Marie chodí po nebi a rozdává dětem ovoce, tak by řekla – tobě ne, Toníčku, tobě tvoje třešinky snědla maminka.“

„Achá,“ hvízdal Petr tiše, ale Helence se to viditelně zdálo málo, a tak doplnil i otázku, na kterou očividně čekala: „A tvojí mamince zemřelo dítě?“

Nadhodila si v dlani pytlík s třešněmi, přivřela proti ostrému sluníčku levé oko a s touž důležitostí řekla: „Jo. Kluk. Toník. Ale je to už dávno.“ Máchla rukou kamsi do prázdná, měla příběh odvyprávěný a víc ji nezajímalo... už byla zaneprázdněna přebíráním třešinek, vybírala ty nejhezčí páry, které si chystala zavěsit na uši – prý aby vypadala jako Hedvika... místní krasavice Hedvika Fáberová, na kterou Petrovi teta Brůnová zrovna před nedávnem žalovala, že to táhne v Přerově na Sicherheitsdienst s jedním fašounem, proto ty cetky, šminky a kožichy.

Zatímco se Helenka parádila a kontrolovala si své náušničky v odlesku učitelových brýlí, Petr pilně sbíral třešně, o nichž už věděl, že pro mámu Kiliánovou nebudou. Ale pro Kiliána snad...

„Tatínci třešně i jahody jíst smí?“ zkoušel si dobírat Helenku, „na tatínky to neplatí.“

Odpověď pro něj měla její rychlá pusa jasnou – dokonce to řekla tónem, jako kdyby Petr Skála byl místní hlupáček: „Ano, pane učiteli, tátové smí. Jenže já žádného nemám, tak je to úúúplně jedno.“

Chtěl něco říct, možná trochu ospravedlnit svou neomalenou neopatrnost, ale už nedostal příležitost. Z lesíku se řítily děti zpět, volaly na něj, překřikovaly se – a on je přepočítával, aby dolů do Lověšic přivedl všechny. Kluci si hráli na švédské vojáky... musel jim odebrat kameny i klacky... a holky se začaly zdobit náušničkami z třešní, pak kterousi z nich napadlo si třešňovou šťávou namalovat rty a líčka, aby taky byly podobné Hedvice. Obával se, že mu rodiče budou spílat za tu červenou pohromu obtisknutou do blůz a košilí – ale jakmile se dole u kapličky děti rozprchly, zapomněl na své obavy a vyšel přímo k domu tetičky Brůnové, u níž přespával, když se mu nechtělo jet na noc domů do Přerova. Teď ji ale jenom pozdraví, na besedu k ní přijde jindy.

Čtvrtek 29. června 1944, Lověšice – Chaloupky

Byl to jediný barák v lověšických Chaloupkách, který tak trochu vybočoval z řadové zástavby hanáckých domků, přilepených k sobě jako vlaštovčí hnízda. Bledě zelený, s šedivou břidlicovou podezdívkou, uprostřed vsazená velká hnědá vrata, která byla poněkud smutnou připomínkou zemědělské minulosti téhle usedlosti. Do ulice měl dům tři širší okna a do dvora dvě tabulková, úzká. Část baráku měla podobu výměnku – byl to vlastně takový přílepek z vepřákových cihel, v němž ještě před deseti lety dožívali rodiče Doroty Brůnové a Evženie Skálové. Nejdříve odešla jejich máma, měsíc na to pohřbili otce. Starala se o ně do posledních chvil starší dcera Dora... a snad právě proto dům v dědictví připadl jí. Byť Evženie nic nežádala a dědické rozhodnutí jediným slovem nezpochybnila, přesto cítila Dorota jako svou povinnost nabídnout část stavení svému synovci Petrovi. Nejdříve k víkendovým pobytům, a pak – když mu dohodila tu práci ve škole – i k přespaní v týdnu, bude-li to třeba.

Oddělala záclonu, aby se přesvědčila, že na cestě opravdu vidí přicházet jejich Petra. Nikdy dopředu nevěděla, kdy pojedou domů do Přerova a kdy se zabydlí v jejím výměnku, ale byl tak tichý a nenápadný, že se jeho občasnou návštěvou ani nemusela zabývat. Nic nežádal, na nic si nestěžoval, vlastně o něm mnohdy, když šel zadem přes zahrady, ani nevěděla. Jen zaklepal na okýnko do světnice, pozdravil, zamával a zmizel ve své komůrce.

„Vytěrala jsem ti tam,“ hlásila mu teď z okna domu, „a něco ti připravila k zítřejšímu svátku!“

Vděčně se na ni usmál svou velkou a širokou pusou, zděděnou po švagrovi Skálovi, kterého Dorota neměla příliš v lásce. Vždycky měla pocit, že si Evženie mohla najít lepšího mužského než toho podsaditého ajznbona s mrožím knírem, který rozuměl leda tak té své železnici a pořád se naparoval, jako kdyby snad byl ministr dopravy. Ale Petr se jim povedl, byl milý a dobrosrdečný, úplný opak jejího syna. Kolikrát si sama pro sebe, pro své hezké chvíle, Dorota představovala, že je Petr její syn, zatímco Gustav – kterému stejně v Lověšicích neřekl nikdo jinak než Havran – je jen soused. Zlý soused,

kterému může od plic vynadat a pak bouchnout dveřmi usedlosti, do které se on nedostane, protože tam je jen její soukromí. Jenže tak tomu nebylo. Gustav mohl kdykoliv do jejich domu, měl klíč, svůj pokoj s oknem do ulice, postel, podlouhlý stůl, za nímž sedával, když potřeboval v tichosti pít. Ani Petr ho neměl rád, kdysi Dorotě řekl, že se svého bratrance bál už v dětství – a nic se na tom nezměnilo ani v dospělosti. Nikdy o něm nemluvil jeho jménem... stejně jako pro všechny byl i pro něho Havran.

„Havran přijde?“ zeptal se, když mu nabídla meltu a koláč s dvojitou dávkou máku, který mu vždycky na svatého Petra a Pavla pekla. Bylo zřejmé, že by i rád vzal židli a usedl za Dorotin stůl, ale obavy z Havrana mu bránily. Dnes ho mohla uklidnit, dřív než v osm nepřijde, kope hrob pro starou paní Dubcovou, co umřela dva dny po svatém Janu na slabé plíce... a na hřbitov si vyšel sotva před půl hodinou, moc dobře Dorota věděla, že nejdříve posedí v márnici s pálenkou, teprve pak vezme do ruky lopatu a rýč... a když nebude moct dojít po svých domů, lehne si do hrobu, zakryje se plachtou, a přečká tak noc. Nevěřila, že by se změnil, měl padesát, a v tom věku se už nikdo nezmění – a takový pijan, jakým byl Gustav, teprve ne. Byl její největší životní prohra, jedináček, milovaný a opečovávaný... a přitom takhle nepovedený, zkažený kořalkou a dalšími neřestmi, které si ani nechtěla představovat. Jediným jeho koníčkem bylo měření venkovní teploty a zapisování počasí do speciálního deníku – už jako malý kluk z nich vymámil teploměr, který postavil doprostřed dvorku, do takové dřevěné bedýnky, podobné holubníku, kterou tehdy s tátou stloukli. Vedle ležel sešit a v něm každý den přibýl údaj o teplotě a počasí. O silvestru pak všechna měření odevzdal místnímu kronikáři, který ta čísla vepsal do knihy v kožených deskách. Kromě toho ho ale nezajímalo nic.

Posunula k Petrovi talířek s buchtami, byla ráda, že mu chutná – on aspoň uměl její péči ocenit. A taky si s ní povídal, to Gustav posledních dvacet let s ní skoro neztratil slovo, často si říkala, kde udělala chybu, že z její krve vzešel takový prevít.

„Nevěděl jsem, že je paní Kiliánová vdova. Trochu jsem nevhodně šprýmoval s Helenkou, mluvil o jejím tatínkovi, ale

ona prý žádného nemá. Kdybych věděl, že umřel, nikdy bych se jí tak hloupě neptal. Trhali jsme na Švédských šancích třeshně a...

„Jsi jako tvoje máma,“ skočila mu do řeči Dorota skoro až s radostnou převahou, „hodný, ale všechny klevety vás berou oklikou. Na jednu stranu je to pěkné, neznat všechny drby... ale na druhou? Pak se ti stávají takové přehmaty. To tady vědí přece všichni, že je malá Helena parchant.“

„Parchant?“ zaskočil mu mák v krku, jako by ani nebyl ze zrníček, ale z pecek. Tak hrozné slovo by snad ani nebyl schoopen říct, kdyby ho býval byl neopakoval po tetě. A už vůbec by je neuměl přiřadit k té neduživé holčičce s cůpky řídkými jako myší ocásky, která nad ostatními dětmi vynikala. Navíc neznal tak dobře tuhle vesnici, v dospělosti sem často nejezdil – a za dva měsíce učení nemohl jako houba nasát všechny místní zákonitosti, zvyklosti a tlachy. A možná ani nechtěl. Tetu Brůnovou měl rád, ale její drbání ne, platila za největší klevetnici v celé vsi, tím si byl jist od dětství.

Dojedl poslední sousto, otřepal ruce od drobků, aby dal najevo, že další kousek si už nevezme, dosrkl meltu a pomalu se zvedal k odchodu do svého pokoje. Slyšel ještě, jak Dorota říká: „Ani mladá Kiliánová neví, s kým tu holku má. To tady máme dvě takové. Hedviku Fáberovou a Lotu Kiliánovou.“

***Neděle 2. července 1944,
Lověšice – kaple Panny Marie***

Když to tak teta řekla, představoval si Petr tu ženu s prazvláštním jménem Lota stejně jako Hedviku, kterou v lověšické šedi nešlo přehlédnout. Měl od toho podvečera, když jedl u tety Brůnové makové buchty, zasazenou paní Kiliánovou jako lehkou ženskou, která si maluje rudou rtěnkou masité rty, na bledá líčka nanáší velkým štětcem cihlový pudr, pak si dělá pihu pod levým okem, v uších má nápadná cingrlátka a ruce plné prstenů od nápadníků, kteří se postarali o to, že je na světě úplně omylem její holka. Představoval si Lotu Kiliánovou jako prostopášnou poběhlici se síťovanými punčochami a širokými podvazky, před kterými jej maminka varovala už coby kluka s pubertálními pupínky na čele. I v Přerově bylo takových hanebnic ještě před válkou dost, pracovaly jako obsluha v barech a nálevnách a tam lovily kunčafy. Jenže když poprvé viděl Lotu Kiliánovou, musel se zastydět a zpětně se jí za ty představy v duchu i omluvit. Ne, ona opravdu nevypadala jako Hedvika ani žádná z těch žen, které se vrtěly u barů a trousily směrem ke štamgastům lehce obscénní věty, kterými je chtěly nalákat do pronajatých komůrek u hospod.

„Pane učiteli, to je moje maminka,“ řekla mu Helenka, když se potkali na hodových slavnostech, které se v Lověšicích slavily druhý červencový den. Nebyly zdaleka tak veselé ani honosné jako před válkou, ale místní je z tradice drželi, byť nepoměrně skromněji a tak trochu tajně, protože rok starý zákaz na slavení všech křesťanských svátků pro ně taky platil. Ale dokud je Němci nerozeženou... budou slavit! Přišel farář z Horní Moštěnice, aby v místní kapliče odsloužil mši, lidé se sešli na návsi k modlitbě i k příjemnému setkání, v domácnostech se peklo... a pořád tu platilo, že největší ze sedláků zve po bohoslužbě na pohoštění faráře, starostu, učitele i pana řídícího.

„Lota Kiliánová,“ představila se mu a skoro dětinsky se u toho zhoupla v kolenou. Nenašel v ní ani jeden odlesk parádnice Hedviky. Byla stejně šedivá jako všechny ty ženy s šátky na hlavě, které stály kolem nich v dlouhých tmavých

svátečních šatech a lakovaných polobotkách. Byla nevysoká, hubená, s jemnými vráskami kolem úst, ale s pěknýma, živýma očima, které Petra na první pohled zaujaly. Měla je takové temné, skoro by řekl až židovsky hnědé, ale to přirovnání mu nepřišlo vůči Lotě Kiliánové vůbec solidní. Sám v sobě to napravil, když si řekl, že její oči jsou tak hnědé jako hořká čokoláda, kterou kdysi jedl ve vyhlášené přerovské cukrárně U Sumů, nebo jako samet, jímž měli doma potažené sofa. Podal paní Kiliánové ruku, a ona se usmála. I úsměv měla pěkný, takový zajímavě vykrojený, i když v těch mírně svěšených koutcích rtů četl rozpaky. Jako kdyby se ty rty smály jen občas, a dost možná naučenou grimasou.

„Helenka je moc šikovná a chytrá,“ řekl jí, protože po pravdě nevěděl, jak vyplnit čas, kdy si zdvořile sevřeli ruce a navzájem zkoumali obličej. Lota se pak rychle z jeho sevření vymanila, objala své dítě, dala mu pusku do pěšinky mezi blondatými vlasy a ještě více se usmála. Bylo zřejmé, že si je vědoma toho, že je její dcera v mnoha ohledech nadaná. Ani mu neušlo, že kromě běžného učiva i krásně zpívá a maluje jako mnohem starší děti, nejednou se v hodině kreslení u jejího obrázku musel zastavit a zamyslet. Měla v tom vždycky něco chytrého. Z jeho třídy rozhodně vyčnívala, vybočovala vlastně z řady všech prvňáčků, které kdy učil.

„Jednou bude doktorka. Dotáhne to tam, kam já jsem nedosáhla, už jí na studia střeďám,“ řekla Helenčina máma tak trochu omluvně – jako kdyby snad bylo zakázáno mluvit v téhle divné době o budoucnosti dětí. Nevěděl, co Lota Kiliánová dělá, kde pracuje či pomáhá... nebo co stálo za tím, že není doktorka, ale on nebyl teta Brúnová, aby to rozklíčoval jakýmkoliv dotazem. Ó já, to ona by se určitě zeptala, nebo by si to přinejmenším zjistila jinde, aby měla přehled. On ale nechtěl být jako Dorota. Potěšilo ho, že Helenku nevychovává žádná očividná poběhlice, ale docela obyčejná ženská, která chce mít ze své culíkaté holky doktorku, jak mu právě pyšně řekla. Tak to podle něj mělo být – sám měl rád rodiče, kteří potomky viděli jako svůj krásný obraz v zrcadle, i když doba byla nejistá, vysoké školy zavřené... a nikdo nevěděl, co bude zítra. Pro něj to ale byla vždycky jiskra naděje, že je svět takový, jaký má být. Kolikrát se setkal i na městských školách

s tím, že na holce nezáleží, nemá usilovat o vzdělání, nebo se zajímat o řemeslo, ale dobře se vdát, porodit děti a starat se o domácnost. On to tak neviděl, ale křivé vzorce hlavně v hlavách otců napravovat neuměl.

Popřál Helence i Lotě pěkný hodový den a zamířil ke kapli, zasvěcené Navštívení Panny Marie, která už byla v obležení místních lidí. Každý se chtěl alespoň na chvilíčku podívat na sochu svěťice, kterou kapličce kdysi věnoval jeden z dřívějších učitelů, a to výměnou za starý obraz, jenž byl nad oltářem namalovaný na plechu – ten pak visel na chodbě staré školy, a jakmile postavili školou novou, převezli obraz do přerovského muzea. Pokaždé, když tam Petr šel na prohlídku, nemohl obrázek minout. Nebyl vůbec vzácný, ale zajímavý určitě. Panna Marie zvěčněná v klobouku, to se přece jen tak nevidí.

Prodíral se mezi lidmi, se všemi se zdravil, dokonce i Havranovi, nezvykle střízlivému, pokynul mírně hlavou. Pozdravil se s farářem, který právě skončil mši, a doprovodil ho do Kristkova statku, kam byli pozváni na dnešní hodové pohoštění. Podal ruku hospodáři i všem lidem, kteří už seděli u stolu a vedli zrovna řeč, jaká je škoda, že Lověšice nemají svůj vlastní kostel... a že by snad stálo za to se na něj složit a mít tu svou farnost, vždyť tahle vesnička plná železničářů by si prý takovou samozřejmost zasloužila. Nemuseli by na svatby a křty chodit až do Horní Moštěnice... jako mnohdy nevítaní přespolní. Do debaty se nezapojoval, neměl k ní co dodat, kdyby bylo na něm, tak by staré zvyky neměnil, ale na jeho názoru přece nezáleželo, byl pro ně pořád učitel z města, který se sem dostal na přímluvu drbný Brůnové. Nalili mu polévku s knedlíčky a pak naservírovali husu s knedlíkem a se zelím, byl tu pohoštěn tak, jako kdyby byl více než jen nový učitel. Pořád všem děkoval, jak byl zvyklý, dokonce i za pálenku, kterou normálně nepil. Ale tady to nešlo – připíjeli si všichni, i farář Mlčoch, řídící Doubrava a starosta Zitta. Zavřel obě oči a prolil tu tekutinu hrdlem na jeden zátah, strašně ho pálila v krku, pak cítil teplo v žaludku a příjemné šimrání v hlavě. Věděl, že další si už nedá, že další slivovice by byla nad jeho síly i možnosti, ale stejně jí neunikl, když mu hospodyně nalila až po okraj. Tentokrát přešlo šimrání v motání hlavy a do nohou vešel podivný třes, cítil těžká lýtka,

kteřá ho nebývalou silou stahovala pod stůl. Odmítnutí třetí skleničky ale ustál, dal nekompromisně dlaň na hrdlo štamprky a vrtěl hlavou. Jemu bylo už teď mdlo.

Nejraději by odešel, prošel se po návsi, která se před pár lety stala parkem, postál by chvilku ve stínu lip, které tu ještě v dobách gymnaziálních studií pomáhal sázet – jeli pro ně tehdy do Bochoře, kde jim správa arcibiskupských lesů na žádost místního okrašlovacího spolku vydala mladé stromy – pak by si přičichl k různým, vysázeným kolem kaple. Ale tušil, že by bylo nezdvořilé se najíst a zmizet.

Ze statku vyšel až krátce po třetí hodině, nohy měl vratké, ale snažil se nepůsobit opile, aby ho snad místní neseMLEli v soukolí drbů, na dobrou pověst odkazřiva dbal a rozhodně nechtěl, aby ho přirovnávali k bratranci Havranovi. Původně chtěl sednout na kolo a jet do Přerova, ale oči se mu cestou samy zavíraly, než přišel do Chaloupek k domu tetičky Brůnové, byl už napůl v limbu. Odmítl Dorotiny hodové koláče a odporoučel se k sobě do výměnku, vyměnil postel se slámovou výplní za vlny Bečvy, ve které se dneska plánoval zchladit. Sám nevěděL proč, ale jediné, co dokázal mít před očima, byla tvář Loty Kiliánové, ty oči barvy hořké čokolády a nesmělý, jakoby provinilý úsměv. NevěděL, proč se mu zjevuje, vždyť ji nezná... vždyť mu v těch třech minutách jejich setkání nevěnovala víc než tři věty. Snad je to tím, obhajoval sám sebe Petr, že ho mile překvapila nepodobnost s Hedvikou. Snad tím, že na něj Lota působila vlídně... obdobně vlídně, jako jeho maminka Evženie, kterou měl ze všech lidí na světě nejraději.

Když se nořil do snu, v němž se jeho ruce dotýkaly tváře madony v kapličce... a místo studeného kamene cítil teplou kůži Loty Kiliánové, byl si jist, že za ten vjem může alkohol, na který není zvyklý. Proč by mu jinak mozek přivolával obřázek, o který se neprosil a byl mu svou žádostivostí cizí? Jenže v něm vyvolával příjemné pocity... Ovšem jen do té doby, co to kouzlo nezrušil Havranův hlas, rozléhající se stavením. Křičel na tetu Brůnovou, že mu dala na stůl studené brambory, pak slyšel cinknutí talíře o podlahu a tupou ránu.

Pátek 7. července 1944, Lověšice – Chaloupky

Hrušeň, která rostla v zahrádce Brůnových, poslední roky jen chřadla. Ještě když byla Dorota malá holka a strom v plné síle, zavěsil tatínek na jednu z větví houpačku, která byla tak pevná a bytelná, že dřevěné prkýnko na řetízku sloužilo později i Evženii a Gustavovi. Když byl Petr malý, chytla hrušeň škaredou spálu, květy vadly a odumíraly, už se s ní loučili, skoro obřadně z ní houpačku sejmuli – ale pak se uzdravila, nečekaně obrazila a každý podzim je obdařila šťavnatými plody... jako kdyby jim chtěla poděkovat, že ji nepodťali. Ale teď už jí nebylo pomoci, byla unavená a seschlá, jakoby připravená přijmout svou smrt.

„Musíš ji na podzim pokácet,“ kladla teď Dorota na srdce Petrovi, „já už se s ní rozloučila. A vůbec, pojď domů, tohle přece není k dívání!“

Usmál se, ale neodpovídal, obličej měl obrácený k nebi – a kvůli hrušni to nebylo. Sledoval se zaujetím americké bombardovací eskadry, které dnes byly nad Lověšicemi zřetelně vidět, proháněly se nad krajem jako ptáci, volně a skoro až nerušeně, jako by to snad byly lehké papírové vlaštovky. Petr už o nich slyšel, ale takhle je viděl poprvé. Pravou dlaní si clonil oči a fascinovaně se díval nahoru na spojení, jak křížují modrou oblohu. Jsou už tu, jsou tak blízko – říkal si –, že snad válka musí brzy skončit. Dorota ho chvíli nechala, ale pak na něj zase nervózně křikla, ať se jde schovat, ale on nemohl, pro něj to byla oslnivá podívaná, skoro až snová formace obrazů, která ho ohromovala. Když skončila, ozvala se teta znovu – tentokrát ale ne proto, aby ho nahnala do svého provizorního úkrytu, ale kvůli starostovi. Přišel k nim, aby se s Petrem na čemsi dohodl, v podpaží měl desky a z nich mu čouhaly popsané listy papírů.

Podali si ruce, Petr chvíli váhal, jestli ho má usadit na lavičku pod hrušeň, nebo vzít do svého skromného výměnku ve dvoře, ale nakonec to za něj vyřešila teta. Zavolala na něj, ať nestojí v síni a jdou k ní do světnice, kde budou mít příjemný prostor k debatě, ona že ještě stejně musí poklidit králiky a slepice... a podívat se do zahrádky na jahody. Petr tušil, že se Dorota tak trochu stydí za ten mírně navlhlý kumbá-

lek, který synovci přenechala po svých rodičích, a rozhodně nechtěla, aby ji za to obecní funkcionář Emil Zitta pomlouval. I když, na druhou stranu, aspoň by na obci věděli, že by mu měli přiřadit ten učitelský byt, který mu slíbili... a nakonec mu jej nedali s omluvou, že přece z toho obydlí nevyženou starého a nemocného učitele Chvátala. Uvařila jim čaj a opravdu zmizela na dvorek – Petr si byl ale jist, že to okýnko ze světnice nechala pootevřené právě kvůli tomu, aby jejich hovor vyslechla.

„Nesu ti kroniku, Petře,“ řekl mu Zitta. Potykali si teprve před pěti dny při hodové oslavě na statku, ale Petr mu stejnou důvěrnost oplatit neuměl, přece jenom byl Zitta o dost starší než on a taky působil přísným až tvrdým dojmem – a když mluvil, měl hlas tak silný, že by ani amplion nepotřeboval. Zbytečně si Dorota dávala záležet s tím pootevřeným oknem.

Petr rozložil zelenou složku a vybalil z ní asi padesát papírů, skoro každých pět stránek bylo napsáno jiným písmem, jedno bylo buclaté a krásně čitelné, další špičaté, ploché, skoro ležaté a špatně rozeznatelné. Musel přivřít levé oko, sundat si brýle a papír dát k obličejí na vzdálenost pár centimetrů. Kroniku ta změt listů fakt nepřipomínala, ale on samozřejmě věděl, proč. Ani mu nemusel Zitta říkat, jak Němci naložili s kronikami českých, moravských a slezských měst, obcí a vesniček. Jejich lověšická kronika založená roku šestadvacátého tomu údělu taky nemohla uniknout – musela být odvezena na přerovský okresní úřad, odtud pak do Brna, a tam ji zřejmě čekala likvidace, s největší pravděpodobností skončí ve chřtánu ohně.

„Něco se nám podařilo zachránit, střídali jsme se ve dne v noci ve psaní, to nejdůležitější jsme snad opsali. Já, bývalý pan učitel, obecní zastupitelé, i lidi z okrašlovacího spolku nám pomáhali, a taky bývalí členové družstva pro zužitkování elektrického proudu a lidi ze spolku chovatelů sánských koz,“ odříkával Emil Zitta.

Petr se prohrabával těmi zápisky. Byl taky rád, že kus historie takhle šikovně uchovali... jen nechápal – co on s tím? Má snad ty listy uschovat u sebe? Doufá starosta, že u něj ve výměnku dožijí konce války? Nene, Zitta má na jazyku jinou prosbu. „Převezmeš po bývalém panu učiteli Chvátalovi tuh-

le kroniku, budeš ji psát, zaznamenávat všechno, i tu dnešní bombardovací eskadru, tohle jednou bude důležité vědět, bez záznamů na to zapomeneme. Údaje o počasí a teplotě ti dodá Gustav... dělá to pro nás už léta. A ty tam zapíšeš všechny důležité události i svoje pocity, nechci jako starosta dovolit, aby historie Lověšic byla jednou nezaznamenána, nebo přerukována. Podívej,“ hodil rukou do prostoru, „kolika lidem stálo za to, aby se pustili do přepisování!“

Teta Brůnová zrovna přicházela do světnice, když se měl Zitta k odchodu. Ne, opravdu neměla to okno otevřené nadarmo, byť starostu mohla slyšet až u rybízu i skrz zavřené okenní tabulky.

„Já tu žádnou kroniku nechci, starosto, bojím se. Přijdou Němci, a budeme s tím mít opletačky, mám strach, že...“ Petr si se Zittou vyměnil chápavý pohled, Dorota si v životě zažila kvůli synovi dost příkoří a útrap, nebylo třeba ji děsit. „Vezmu si tu kroniku domů do Přerova, v našem domě bude ve větším bezpečí než tady. Zavřu ji do šuplíku ve svém stole, ke kterému nemá nikdo přístup. A kdo by u mě hledal něco takového? Jakési bezcenné papíry?“ Tetu tím uklidnil, i starosta mu to pokýváním hlavy odsouhlasil. Petrovi vadilo jediné – že bude muset v lednu zajít za Havranem a chtít od něj zápis o počasí. Taková blbost, ale pro něj nelíbá.

Opsané papíry v zelené složce pak ještě ten den odvezl na kole domů, do Husovy ulice, kam se vždycky vracel moc rád. Odkudkoliv. Jejich čtvrť považoval za nejhezčí z Přerova – hlavně byla nová a moderní, tolik odlišná od jiných částí města. Podobu jí předurčila krásná nádražní budova, které tu vyrostla... a kolem ní se začaly postupně stavět činžovní domy pro železničáře, hezké obchody a dva hotely pro cestující. Ještě v roce, kdy se narodil, se ulice jmenovala Nádražní, ale on už ji pamatoval jenom jako Husovu.

***Čtvrtek 13. července 1944,
Přerov – Husova ulice***

Těsto musela Evženie Skálová trochu ošidit, na žluté předválečné máslo vonící mlékem mohla už jen vzpomínat, nahradit je musela tuhým a po oleji čpícím margarínem, odebíraným na potravinový lístek číslo šest, který si v pondělí vyzvedla na vyživovací komisi. Mouku prosela – občas v ní našla moučné moly – a cukr z hanáckých zásob jen přesypala do misky. Byla ráda, že aspoň vajíčka má krásná, velká a se žloutkem jako dětská dlaň... taky jí sestra z Lověšic nechala na dnešní pečení ty největší kousky ze svého vesnického chovu. I mléko měla od ní – venkov byl pro vyhladovělý Přerov záchranou, kdo tam měl přízeň, byla to pro něj poloviční výhra.

Dort, který Evženie pro svého Petra chystala, měl být nepochybně větší a hezčí než všechny ty v předchozích letech. Jedno patro s kakaem, druhé s vanilkou – oboje sehnané na černém trhu –, a úplně nahoru zapáchne třicet svíček, za každý rok jeho života bude hořet jedna červená voskovka.

„Je to od tebe skoro opičí,“ zavrtěl hlavou její manžel, „dávno měl být Petr ženatý a mít děti! Jsi opičí máma a nedovolila jsi tomu klukovi stát se chlapem.“ Řekl to hlasem vyčítavým a popuzeným, vůbec ji nešetřil.

Tohle od svého Ignáce slyšela za posledních pět let mnohokrát, už se s ním netahala o slova, neodporovala mu, nevysvětovala, jen trpělivě mlčela, přikyvovala... ale nenechala se vyrušit od práce ani od úmyslu připravit Petrovi překvapení. Vždyť ten kluk byl její všechno! Nedovolila ani to, aby byl totálně nasazen na práci v rajchu, obíhala doktory, žádala si potvrzení, že je její syn, mrzák, nepotřebný pro německý průmysl, který si žádal muže profesí, jichž byl přebytek – hlavně zedníky, číšníky a učitele – a nakonec za úplatek a obraz po rodičích to potvrzení pro syna i vyběhala. Nebýt jí, musel by teď Petr dřít v některé z německých továren, strádal by hladem, byl by ohrožen spojeneckým bombardováním – anebo by ho nasadili do některé z fabrik v protektorátu, kde by taky dřel do úmoru.

Podívala se letmo na hodiny, zavěšené nad sekretářem, a ujistila se, že má ještě moře času – za dvě hodiny skon-

čí Petrovi prázdninový kratochvilný kroužek pro lověšické děti na školní zahrádce a pak má ještě v plánu jet se zchladit do Bečvy. Říkal, že dřív než v pět nepřijede, takže krémy a zdobení bezproblémově stihne. Sice neviděla ráda jezdit Petra k vodě na bicyklu... protože už jednou tam o něj přišel, když si v návalu radosti z vody zapomněl kolo hlídat... ale dnes to neřešila. Kolo jejich Petr miloval odmalička, bylo pro něj jediným prostředkem, na kterém nepoutal nežádoucí pozornost ostatních. A to bylo ono – to, co Ignác nechtěl vidět tehdy a odmítá se s tím srovnat i teď. Evženie se dávno smířila s tím, že porodila chlapce s kratší nohou, kluka napadajícího na pravou nohu, protože té levé chybí celé čtyři centimetry. Hloupé čtyři centimetry, které jsou na vině tomu, že Petra žádná nechce a že Evženie stojí u stolu, aby mu aspoň ona – jediná milovaná a milující žena jeho života – nachystala narozeninovou oslavu. Ne, není opičí máma, ale jeho problém ji donutil se tak chovat. A to si Ignác přiznat odmítá.

Složil noviny a stoupl si k oknu. Díval se ven na koleje, které se křížily, ten pohled miloval, železnice byla jeho život a on se ještě před narozením Petra naparoval, že svého syna – o tom, že to bude kluk, nepochyboval ani minutu – vychová pro páru z lokomotivy, že ho připraví do uniformy stejně poctivě, jako to udělal jeho otec. Nádraží bylo světem rodiny Skálových už několik generací, vlastně od prvního zářijového dne roku 1841, kdy do Přerova po Severní dráze císaře Ferdinanda přijel první vlak. Už Ignácův praděda tu pracoval ve správě trati, za jeho dědy se tady budovalo první spádoviště v celé habsburské monarchii, Ignác velel strážnému stanovišti 65 a pak z něj udělali průvodčího, jen u Petra se štafeta zastavila. A za všechno mohla ta krátká noha, která z jeho pokračovatele udělala někoho, komu děti ve škole neřekly jinak než Pajda. Nikdy nelítal s kluky venku, nehonil se na stadionu u rybníka za mičudou, nebruslil na Bečvě, nefrčel z Čekyňského kopce na lyžích. Jen seděl doma s Evženií a četl. Doufali, že mu pomůže operace u svaté Anny v Brně, ale marně, po dvou nezdařených pokusech napadal na nohu ještě víc, takže mu museli nechat u ševce ušít botu s vyšší podrážkou, ale on si na to kopyto zvyknout neuměl, a tak raději pajdal a čelil výsměchu děcek. Když jim v patnácti oznámil, že by

se rád stal učitelem, cítil se Ignác jako nahý v kopřivách. Ponížený a bolavý. Křičel na Petra, že se narodil v rodu železničářů, přišel na svět v domě u nejrušnějšího nádraží v rakousko-uherském soustátí, ve středu spojnice Vídně s polskou Haličí, že železnici čeká rozvoj a budoucnost... ale stejně to bylo marné. Jeho vlaky prostě nezajímaly.

Kuchyní se už linula vůně sladkého, dort trůnil na talíři s vysokou nohou, Evženie míchala krém, nervózně pokukovala po hodinách a přepočítávala svíčky.

„Nepokazíš to, Ignáci, vid' že ne?“ prosila muže očima. Zavrtěl hlavou – samozřejmě, že tu slavnostní chvíli nepokazí, vždyť je Petr jejich jediný syn... a on ho má navzdory všemu, co si právě promítl v hlavě, přece jenom rád. Proto Ignác přejde z kuchyně do ložnice a dívá se z okna dolů, do ulice, aby mohl Evženii nahlásit, až uvidí přijíždět po silnici Petra. Když řekne „už“, žena letí k dortu jako splašená, škrtne sirkou a zapaluje jednu svíčku za druhou, popálí si prsty, ale jí to nevadí, chce to stihnout přesně do chvíle, kdy zadýchaný Petr chytne za kliku.

Ignác si stoupne vedle Evženie – povzdechne jen tak, aby si toho nevšimla – a pak společně se ženou zpívá narozeninovou písničku pro jejich syna. Petr má pusku od ucha k uchu, zdědil po Ignácovi aspoň ten široký úsměv, který v jeho obličeji působí vlídným až dobráckým dojmem. Evženie trvá na tom, že Petr musí všechny svíčky sfouknout najednou, a on neodporuje, nadechne se a z plných plic foukne. Zasáhne je všechny a Evža šťastně tleská, dívá se přitom na Ignáce, jako by mu snad chtěla říct – no vidíš, jak je šikovný. Tenhle její pohled on zná, vždycky má pocit, že se mu chce zavděčit, nebo snad omluvit, že horkého třináctého července roku čtrnáctého porodila Pajdu. Ignác ji obejmě a dívá se, jak Petr chystá talířky, krájí dort a chválí mamince jeho chuť, kterou okusil po zakázaném olíznutí nože.

„Máš třicet, měl by ses konečně oženit,“ rýpne si do Petra otec a po očku se přitom dívá po ženě, jestli ji tím nenamíchl. Ji ne, dívá se netečně, ale Petra tím trochu nazdvihl. Zčervenal jako rajče a nervózně odložil talířek i s narozeninovým dortem – a teprve v tu chvíli, kdy porcelán s řinkotem dopadl na stůl, Evženie Ignáce pokárala očima. Pohybem panenek

mu vyčítala, že kazí tuhle slavnostní chvíli. Petr ale ani jednoho z nich nevnímal, pokračmu se dívá na hodiny, aby se ujistil, že stihne sednout na kolo a v sedm odjet zpět do Lověšic, kde pan Fábera hraje v Dělnickém domě na počest dnešní svaté Markéty večerní loutkovou pohádku pro děti. On tam ale tentokrát nechtěl jít kvůli dětem... on toužil vidět aspoň koutkem oka – třeba jen na mžik – Lotu Kiliánovou. Měl jí plnou hlavu, od jejich setkání se nemohl na nic soustředit, připadal si už jako ohař, který za ni hladově slídí, jako blázen zasažený šípem... Ale pochopil by to táta?

„Chtěl jsem jen říct, že já jsem v tvém věku už byl ženatý,“ snažil se otec uhladit tu první větu, ale Petr ho už nevnímal. „Dneska přespím u tety Brůnové, mám ještě nějaké povinnosti,“ oznámil rodičům a snažil se nevidět mámin zklamaný obličej. Musel jí slíbit, že v pátek přijde na společnou večeři a v neděli na oběd, protože mu přece přijde popřát Věra... tetička, kterou jeho maminka neměla moc ráda, ale ctíla ji, protože byla otcova jediná sestra – navíc mladší a dosud neprovdaná, takže táta nad ní držel ochrannou ruku a směrem k matce vždycky jen přísně říkal: „Mít nad ní dozor je má morální povinnost, Evženie.“

***Neděle 16. července 1944,
Přerov – Dolní náměstí***

Věra Skálová považovala za největší výsadu svého života, že jí bylo umožněno bydlet na Dolním náměstí, které bylo v osmnáctém roce přejmenováno na Masarykovo a ve čtyřicátém roce potupeno názvem Hitlerovo... ale ona mu tak nikdy nedokázala říct. Pro ni bylo vždycky Dolní – a Věra byla šťastná, že tu může bydlet a mít okno s výhledem přímo na věž zámku, který stál na náměstí Horním. Dívala se na ni večer, když usínala – i ráno, když vstávala do práce. Ten výhled měl pro ni váhu, byl pro ni jistotou, které se držela celých těch dvacet let, co si tenhle příbytek za peníze po rodičích koupila od rukavičkáře a bandážisty Šímy, který na náměstí provozoval obchod nejen s rukavicemi, ale i s nabídkou galanterního zboží, pánského prádla, vycházkových holí, deštníků, galoší a cestovních vaků – a aby toho měl víc, koupil i ten dům s číslem popisným dva. Byty pronajímal, jí ho prodal, nabídlu mu tolik, že neodolal. Byla pyšná, že má na ten byt vlastnickou smlouvu, a taky to občas dávala znát – hlavně tedy lidem, kteří se k nim do domu hrnuli s kupou dětí, pro které neměli ani postele. Ti malí sousedé jí ale nevadili, ráda se s nimi občas zastavila a prohodila pár slov... děti měla ráda, ale dospělé moc ne. Od lidí si držela odstup, v práci se s nikým nekamarádila, jen k bratrově rodině chodila pravidelně na nedělní obědy – hlavně tedy za Petříkem, kterého milovala. „Jsi samotářka,“ vyčítal jí vždycky Ignác, „jednou toho ale budeš litovat.“

Moc dobře věděla, co myslí její nejstarší – a dnes už jediný žijící – bratr tím, že bude litovat. Už v jejím mládí měl pocit, že by se měla co nejdřív a co nejvýhodněji provdat, však pěkná je a pracovitá taky, věno od rodičů měla, sám je po jejich smrti spravoval. Jenže ona nikdy na vdavky nepomyslela, k mužům měla vztah spíše vlažný a ani v těch nejsmělejších představách si nedovedla představit, že by s ní jakýkoliv chlap měl sdílet jednu místnost, natožpak postel, kde by s ní dělal všechny ty věci, o nichž se kdysi s mírnou nechutí před ní zmínila i Evženie... a které ona znala z jedné dost nepovedené až trapné situace, jíž nerozvážně podlehla. Nad tím se musela i teď ořepat, ach Bože, ještěže toho je ušetřena. Její příbytek pro ni byl vyhovu-

jící i kvůli blízkosti kostela, kam chodila na všechny mše, které jí volný čas dovoloval. Od dětství byla vedena ke zbožnosti, i díky tomu uměla žít pěkně sama se sebou, měla Boha, a nikoho dalšího ke svému životu nepotřebovala. S Ním si povídala i občas přela... no ano, hádala se s Ním, proč byl její život tak poznamenaný něčím, co věděla jen ona sama, ale přesto to pro ni byla jedna velká mrzutost.

Přešla po místnosti, uhladila mašli na dárku pro Petra, který mu dnes předá a bude doufat, že se mu to nové učitelské plnicí pero bude líbit, však na ně šetřila a pečlivě je vybírala. Pro svého synovce by udělala všechno, společně s Ignácem byl její jediná krev. Niterně hrozné pro ni bylo jen to, že nikdo z rodiny netušil, co s ní má Petr společného – a ona to úzkostlivě tajila, někdy měla pocit, že to tutlá i sama před sebou... když i doma chodí s rukou pevně zaraženou do kapsy blůzky. Také teď stojí u okna, pravou ruku ohnutou dovnitř. Proč jí to Pánbůh udělal? I v tuto chvíli měla touhu se s Ním hádat, ale nakonec to vzdala – důležité pro ni bylo, aby si jejího postižení nikdy nevšiml Ignác, dozajista by jí v některé chvíli vyčetl, že to po ní má Petr jednu končetinu kratší. A ona by se utápěla ve studu.

Přešla ke své posteli, posadila se na ni, uhladila pruhované peřiny a pak si obě ruce položila na stehna. Ano, nic si nenamlouvala, netřeba se furt přeměřovat. Pravá ruka byla o pár centimetrů kratší než ta levá, i dlaň byla o něco menší a prsty kratší. Zvláštní bylo, že si toho nikdo, ale vůbec nikdo nevšiml, nikdo na to neupozornil, neřekl: „Jé, ty máš každou rukou jinou!“ Sama to odhalila v jedenácti letech, do té doby měla buď ruce stejně dlouhé, nebo si jich málo všímala, ale možná vlivem nastupující puberty začala levá ruka růst a pravá zůstávala děťstější, menší. Stála tehdy před zrcadlem, maminka ji vypravovala do kostela na mši, měla na sobě růžové šaty s krajkami – vidí to jako dnes – a najednou si toho všimla. Připažila a očima odměřovala svůj odraz v zrcadle. Nejdříve chtěla zavolat na rodiče, byla vyděšená z toho pohledu, toužila, aby jí řekli, že vidí špatně nebo křivě... ale nakonec si to rozmyslela. Máma i táta si ji coby jedinou dceru hýčkali, hlavně tatínek byl na ni pyšný, s oblibou říkal, že je jeho panenka... a ona by mu měla ukázat, jak se nepovedla? Od té chvíle, od té minuty začal její boj se skrýváním, dělala to šikovně, statečně a dokonale. Jen v čase

dospívání jí maminka občas nadávala, že není slušné strkat ruce do kapes, a nechápala dceřinu posedlost mít na každém kousku oblečení kapsičky, dokonce i na šatech do tanečních... ale pak to vzdala. Brala to jako Věrcinu zvláštnost, prostě takový zlozvyk – vždyť každý má nějaký nešvar!

Když jí bylo šestnáct a půl, narodil se Ignácovi Petr. Moc ráda tehdy chodila k bratrově ženě, aby švagrové pomohla s miminkem, děti milovala a Petřík byl zvlášť rozkošný. A viděla to jako první, mnohem dřív než Evženie. Jednou ho přebalovala, položila chlapce na stůl, nachystala si plenu a čisté kalhotky... a pak mu natáhla nožičky. Paty se nedotýkaly – a jí to došlo. To s ní sdílí gen, který mohl za nedokonalost jejich údů! Lekla se toho, strašně se poplašila, utekla tenkrát od nich jako střelená do lýtek... a děsila se dne, kdy se zjistí, že ona je také nositelkou té nedokonalosti. Ona ruku – Petr nohu, to až uvidí Ignác! Když se její bratr vrátil z války domů, byl už Petřík běhající dítě... běhající a pajdající. Viděla jeho zklamání, cítila mrzutost plynoucí z toho, že jeho syn není jako všichni jejich předci v mužské linii.

O to víc měla Věra Petra ráda. Cítila k němu zvláštní náklonnost právě pro tu podobnost, která šla v jejím případě maskovat – v jeho ale ne. Věděla, že on je na tom hůř, a proto ho měla potřebu chránit. Kdykoliv mohla, tak mu přilepšila, přidala peníze na první ručně šité botky s kopytem, podporovala ho na studiích, i na Vánoce myslela hlavně na něho, až pak na Ignáce a Evženi. Měl s ní společného víc, než si kdo myslel.

Zkontrolovala teď tikající hodiny nad sporákem, vždycy k bratrovi odcházela, jakmile se velká ručička přehoupala k devítce. Z Dolního náměstí na Husovu to měla deset minut svižnější chůze, jen v zimě se občas loudala déle.

Oblékla si dlouhý svetr, byť venku bylo parno, pravou ruku schovala do kapsy z pleteniny a ve druhé nesla dárek pro Petra. Snad ho potěší. Jen se modlila, aby Ignác nenarušoval slavnostní oběd řečmi, že by se Petr měl co nejdříve oženit – tyhle věty v nejrůznějších obměnách moc dobře znala, nejdříve jimi otravoval dlouhá léta ji, posledních pět roků pak svého syna, při každých narozeninách to ještě zostřoval. A Věra tušila, že stejně jako ona ani Petr netouží po svazku, kde by jeho tělesný nedostatek byl na překážku.

Sobota 29. července 1944, Lověšice

„Paní Kiliánová!“

Uvědomila si svou slabost pro ten hlas už několikrát – naposledy, když se s Helenčiným panem učitelem potkali při koupání u Bečvy... už tehdy si říkala, že ten lehce zastřený hlas jí čímisi imponuje. A on se snažil na ni mluvit pořád, lákal ji do vody, skoro až dětinsky na ni pokřikoval a cákal kolem sebe, ukazoval na hladině žabky, vykouzlené z placatých kameňů, hrál si se psem, který se k nim zatoulal z protějšího břehu. Potom Lotě špital, jak je hezké, že se na břehu pod nemocnicí tak náhodně potkali. Tedy, podezírala ho, že si na pláž zvanou Ostende vyšel právě kvůli ní – že jejich setkání nebylo vůbec nahodilé –, ale ani slůvkem mu to nenaznačila. A pak se několikrát potkali u Svodnice, když si tam máchaly s Helenkou nohy a pouštěly po proudu papírové lodičky – a taky tam přišel jakoby mimochodem, přitom oči z ní nespustil. Ne, Lota opravdu nebyla slepá, byla dost bdělá na to, aby chápala, co by pro tuhle vesnici znamenalo, kdyby se začalo povídat, že jí učitel nadbíhá – že kam se ona vrtne, je jí v patách. Z pole, kam si šla natrhat květiny do vázy, ho doslova odehnala... a z parčíku taky. Moc dobře věděla, že tohle by jí neodpustili, že pro všechny Lověšické je skoro stejná coura jako Hedvika, která na přerovském Sicherheitsdienstu dělala písárku. Mnoho lidí by mezi ně udělalo rovnítko. A přitom? Přitom!

„Paní Lotynko, neutíkejte mi!“

Lotynko... cítila při tom slově chvění u srdce i škrábání v krku, takhle jí říkala jen maminka a později její muž Antonín, od té doby nikdo. Přidala do kroku, aby ho neslyšela... ne, přidala do kroku, aby ji musel o to více volat, aby zase musel říct tu zdobnělinu jejího jména, která jí voněla dobou, kdy byla šťastná. Když byla malá holka – a později čerstvě vdaná za milovaného muže.

„Lotynko!“

Zastavila, ale jen váhavě – jen aby se neřeklo.

Helenčin pan učitel už chvátal za ní, na botách měl hlínu z trávníku, jak si krátil cestu, aby byl co nejdříve u ní. Zastavila se a skoro s dívčími rozpaky začala pohupovat taškou, ve které nesla nákup. Pozorovala přitom Petra Skálu, jak

za ní klopýtá, levou nohu měl viditelně kratší než tu pravou, napadal tak, že se mu rameno při každém kroku sklánělo dolů a stahovalo i hlavu, kterou měl takovou koňskou, skoro až nehezskou. Aspoň Lotě Kiliánové se to tak zdálo. Měl úzký a podlouhlý obličej, výrazně velký nos a malé, zapadlé oči, ukryté za kulatými brejličkami s kostěnou obrubou. Jen ústa měl pěkná, velká, plná a červená, jako kdyby právě dojedl zralé třešně. Když k ní jeho rty promlouvaly, už tenkrát u Bečvy, kde si v proudu řeky házeli Helenčiným míčem, se od nich nemohla odtrhnout, čím si ji přitahovaly, měla je akorát v úrovni očí, byla proti němu malá a drobná. A hlas, který z těch rtů vycházel, opravdu hřál.

Vyšla mu vstříc, bylo jí líto, jak za ní kulhá – a taky si chtěla zkrátit tu chvíli, ten prostor rozprostřený mezi nimi a lemovaný kočičími hlavami, pokrytými blátem a s trsy plevele ve velkorysých spárách. Když vedle ní konečně stál, udýchaný a propocený, vypadal skoro dojatě.

„Lotynko, mohl bych k vám navečer přijít? Dneska přece nemáte službu ve špitále. A já slíbil Helence, že jí daruji starší školní časopisy, které jsem našel v kabinetě, může si v nich číst příběhy, jsou tam hádanky i omalovánky. Byla u mne odpoledne, pomáhala mi se školní zahrádkou, rád bych ji teď potěšil Pestrým týdnem, mám u sebe svázané ročníky čtyřicet a čtyřicet jedna a taky...“

Lota zpozorněla a podívala se na Petra tak přísnýma očima, až zapomněl, co chtěl říct. „Helenka si s vámi nemá co domlouvat, pane učiteli. A vůbec, má ještě povinnosti u babičky v šicí dílně,“ odsekla mu chladně, přitom cítila, jak se jí hrne červeně do tváře. Ráda by mu řekla něco přívětivějšího, ale nemůže... nemůže už kvůli Arnoštce, která ji netrpělivě vyhlíží.

„Loto! No tak, Loto!“

Tenhle hlas nebyl tak hřejivý, jako ten Petrův, patřil matce jejího Antonína, který Lotě zemřel tři roky po svatbě. Nelíbilo se jí, že snacha se venku na ulici proměňuje s tím učitelem, copak nerozumí tomu, že tahle vesnice má rád, který podobné výstřelky nestrpí? Už dost úšklebků a zlých řečí tu bylo před osmi lety, když porodila nemanželskou Helenku. Mezi lidmi se jí Arnoštka Kiliánová sice zastávala, i té drbně Brůnové plivla mezi oči jedovatou slinu doprovázenou větou,